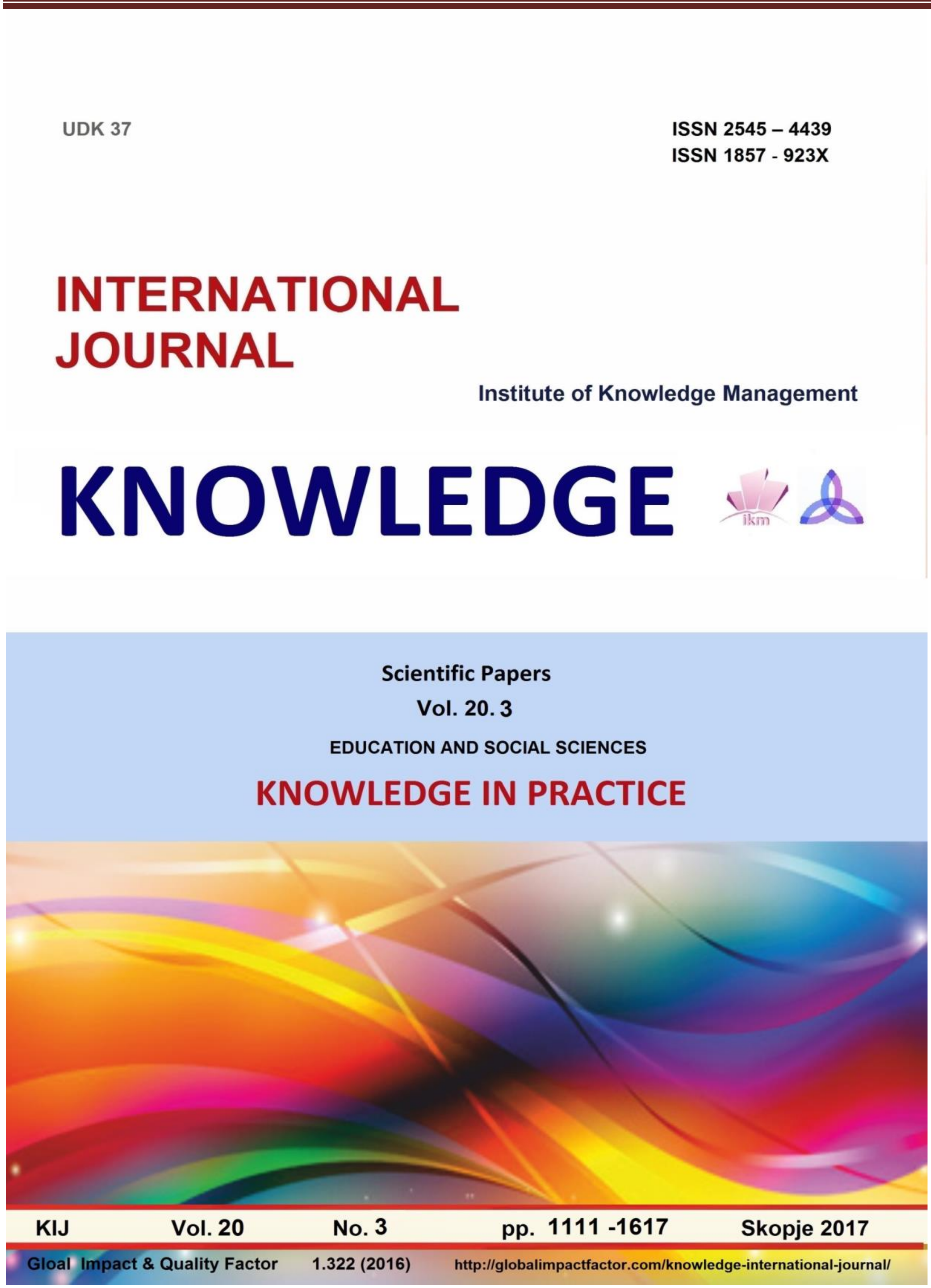

UDK 37

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers
Vol. 20. 3
EDUCATION AND SOCIAL SCIENCES

KNOWLEDGE IN PRACTICE

KIJ Vol. 20 No. 3 pp. 1111 -1617 Skopje 2017
Gloal Impact & Quality Factor 1.322 (2016) http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/

KNOWLEDGE

KNOWLEDGE - INTERNATIONAL JOURNAL

SCIENTIFIC PAPERS

VOL 20.3

Promoted in Bansko, Republic of Bulgaria

15-17.12.2017

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 20.3

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Milenko Dzeletovic PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsha Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor
Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 20.3

ISSN 1857-923X for e - version

ISSN 2545-4439 for printed version

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management - Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petrsburg State Forest Technical University, Saint Petrsburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peya (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
  Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Emilija Djikić Jovanović, PhD, High School of Arts and Technology, Leskovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)

- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economisc, UKIM, Skope (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)

- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty od Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University "Goce Delchev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy "Mihailo Apostolski", Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD , Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)

- Prof. Sofronija Miladinoski, PhD, University Hadzi Zeka, Peya (Kosovo)
- Prof. Sreten Miladinoski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
  Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technologogical Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof.Vladimir Tomošević, PhD dekan, Fakultet za inžinjerijski menadzment, Univezitet Union "Nikola Tesla", Beograd, (Srbija)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Hatidza Berisha, Military Academy, University of Defense, Belgrade (Serbia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD,Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Nebojsa Cvetanovski, PhD, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

EFFICIENT MANAGEMENT AS OPTIMIZATION OF THE ORGANIZATION 1129
Venelin Terziev 1129
Anna Dzhumalieva 1129
Radoslav Parvanov 1129
THE ROLE OF EVENT MANAGEMENT IN CREATING NEW TOURIST PRODUCT: THE CASE OF STUDENT DAY CELEBRATION IN BANSKO 1137
Dušan Aleksić 1137
Siniša Zarić 1137
THE SIGNIFICANCE OF ROMAN LAW IN THE LEGAL EDUCATION PROCESS 1145
Vlado Buckovski 1145
Goce Naumovski 1145
Timco Mucunski 1145
TRADE OPENNESS AND COMPETITIVNESS: EMPIRICAL ANALYSIS FOR WESTERN BALKAN COUNTRIES 1151
Luljeta Sadiku 1151
Snezana Bilic 1151
Natasha Kraleva 1151
TRANSITION OF POWER ON THE EXAMPLE OF USA AND CHINA: ESTABLISHMENT OF BIPOLAR WORLD ORDER OR NEW AMERICAN CYCLE 1157
Slavica Stamenić 1157
Mitko Arnaudov 1157
PROCESSES OF TRANSFER AND ABSORPTION OF KNOWLEDGE 1163
WITHIN THE ORGANIZATION 1163
Albena Vutsova 1163
Emil Mitov 1163
PERSUASIVE COMMUNICATION: A PRAGMATICAL APPROACH TO ADVERTISING 1175
Ana Isabel Díaz García 1175
NON-FORMAL EDUCATION AND DEVELOPMENT OF SOCIAL COMPETENCE: METHODOLOGICAL AND PRACTICAL ASPECTS 1181
Bistra Mizova 1181
THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT – A REQUIREMENT FOR THE IMPLEMENTATION OF ASSISTIVE MEANS AND TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF CHILDREN AND STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS 1187
Zhana Yankova 1187
TECHNOLOGY FOR TEACHING FIRST GRADERS WORD PROBLEMS CONTAINING THE WORD COMBINATIONS “MORE THAN” AND “LESS THAN” 1193
Vladimira Angelova 1193
SUSTAINABLE TOURISM STANDARDS IN THE FUNCTION OF KNOWLEDGE FOR QUALITY 1199
Simona Martinoska 1199
Mirjana Sekulovska 1199
Gabriela Rakicevik 1199
THE IMPORTANCE OF MARKETING MANAGEMENT ACTIVITIES FOR TOURIST DESTINATION DEVELOPMENT 1205
Katerina Angelevska-Najdeska 1205
Gabriela Rakicevik 1205

Sreten Miladinoski 1205
TOURIST RESOURCES AS A FACTOR FOR DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE MUNICIPALITY OF TETOVO 1211
Arta Kadriu 1211
OPTIMIZING THE CURRENT PROCESS BY INCLUSION OF NEW GENERATION EDUCATIONAL DECISIONS 1215
Katya Mollova 1215
Kremena Miteva 1215
Katya Kichukova 1215
PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR ENCOURAGEMENT OF SELF-DEVELOPMENT DURING PRE-SCHOOL AGE 1221
Reni Hristova 1221
THE MOTIVATION AND THE EMPATHY IN THE CONTEXT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AND THEIR ROLE FOR THE FORMING OF QUALIFIED TEACHERS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORT 1227
Daniela Tomova 1227
Yanko Rumenov 1227
POSSIBILITIES FOR APPLICATION OF ELECTRONIC TRAINING DEVICES TO STUDENTS IN PRIMARY SCHOOL EDUCATION 1231
Iva Nankova 1231
MODELS OF PRINCIPLE FOR ANALYSIS AND EVALUATION OF THE PROFITABILITY OF THE ENTERPRISE’S EQUITY 1235
Rositsa Ivanova 1235
THE IMPORTANCE OF TALENT MANAGEMENT IN CORPORATE GOVERNANCE 1243
Irena Ashtalkoska 1243
Elena Sterjova 1243
THE ROLE OF YOUNG TALENTS IN THE DEVELOPMENT OF ACTIVITIES AND PROJECTS CONCERNING THE DEVELOPMENT OF THE CULTURALV AND CREATIVE INDUSTRIES IN THE MUNICIPALITIES OF SLIVNITSA, DRAGOMAN AND GODECH 1249
Plamen Stoyanov 1249
YOUTH UNEMPLOYMENT IN WESTERN BALKAN COUTRIES 1255
Nazmije Merko Zabzun 1255
Genc Merko 1255
THE SATELLITE ACCOUNT FOR HUMAN CAPITAL ACCORDING TO THE SYSTEM OF NATIONAL ACCOUNTS (SNA) 1259
Katerina Nikolovska 1259
ORGANIZATIONAL CULTURE METHODS AT SCHOOL - TOPICALITY AND DIAGNOSTICS 1265
Iva Nankova 1265
THE PHYSICAL EDUCATION IN THE KINDERGARTEN – A MEANS OF RAISING THE CULTURE OF BEHAVIOUR 1269
Krasimira Stefanova Petrova 1269
THE LABOR SCHOOL – THE BULGARIAN ECHO 1275
Svetlana Nikolaeva 1275
USE OF AFS SYSTEM BY STUDENTS IN MAJOR “SPECIAL EDUCATION” IN THEIR ONGOING AND PRE-GRADUATION PRACTICAL TRAINING 1281
Zlatina K. Sharkova 1281

USING ONLINE E-LEARNING SYSTEMS IN ELEMENTARY SCHOOL 1285
Maria Totinova.. 1285
SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE HIGHER EDUCATION AND THEIR IMPLICATIONS IN THE DEFINITION OF THE FINANCING OF THE FACULTIES IN AMTII PLOVDIV 1289
Veselka Kazashka 1289
Vasil Kolev 1289
THE COMPETENCIES OF THE PROJECT MANAGERS AND THE SUCCESS OF THE PROJECTS 1295
Toni Soklevski 1295
THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED LEADERSHIP STYLES AND VALUES OF INDIVIDUALISM / COLLECTIVISM ORIENTATION 1301
Zana Miftari – Reka 1301
THE FACTORS PUSHING BUSINESS CORPORATIONS TO IMPLEMENT CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY PRACTICES – REPUBLIC OF MACEDONIA 1307
Ceneta Telak 1307
POLICIES AND MEASURES FOR PREVENTION OF FINANCIAL CRISIS 1309
Savo Ashtalkoski 1309
Nada Petrusheva.. 1309
Aleksandar Dejanovski 1309
THE RELATIONSHIP BETWEEN THE FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND THE ECONOMIC GROWTH: THE CASE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA 1317
Florida Veljanoska 1317
THE EFFECTS OF TRADE OPENNESS ON ECONONIMC GROWTH OF REPUBLIC OF MACEDONIA 1323
Rejhan Izet 1323
Luljeta Sadiku 1323
POSSIBILITIES AND PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP –CASE STUDY REPUBLIC OF MACEDONIA... 1329
Marija Magdinceva-Shopova 1329
Aneta Stojanovska-Stefanova 1329
PROBLEMS AND SOLUTION FOR SMALL AND MEDIUM BUSINESS GROWTH FROM THE PERSPECTIVE OF MANAGERS 1335
Selvije Thaci 1335
Argjina Karemani.. 1335
Arta Thaci 1335
THE CONTRIBUTION OF THE ECONOMIC APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMIES.. 1339
Iva Bichurova.. 1339
STATE AND DEVELOPMENT OF THE HUMAN CAPITAL IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN BULGARIA AFTER THE ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION 1347
Milena Tepavicharova 1347
THE ROLE OF MANDATORY RESERVES OF THE COMMERCIAL BANKS AND THE STEADY RATE OF THE MANDATORY RESERVES 1353
Neritan Turkeshi 1353
Dritero Sada 1353
SOME NEW MEDIA REGULATIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA LEADING TOWARDS A DEMOCRATIC SOCIETY 1357

Andrej Blagojevic ... 1357
TARGET COSTS AND DETERMINATION OF TARGET PRICE ... 1363
Irina Joldeska ... 1363
Stevcho Mecheski ... 1363
UNFAIR PRACTICES OF TRADERS TO LOCAL PRODUCERS - FERIZAJ CASE STUDY ... 1371
Hazir Gashi ... 1371
UNDERSTANDING OF SECURITY IN THE POSTMODERN SOCIETY ... 1379
Venelin Terziev ... 1379
Svilen Stefanov ... 1379
Vanya Banabakova ... 1379
Ilija Iliev ... 1379
PRINCIPLES OF EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION ... 1389
Ali Musliu ... 1389
PRINCIPLES OF WOMEN'S SOLIDARITY VS THE LEGAL SYSTEM OF REPUBLIC OF MACEDONIA ... 1395
Ace Bakievski ... 1395
Mimoza Bakievska ... 1395
THE ROLE OF THE BAIL AS A MEASURE TO PROVIDE PRESENCE OF PERSONS AND UNKNOWLEDGE OF CRIMINAL PROCEDURE - FROM LEGAL POSSIBILITIES TO REAL NEEDS ... 1401
Nikola Tuntevski ... 1401
THE INTERNATIONAL SOCIETY AND THE DEVELOPMENT OF GLOBAL POLITICAL CULTURE ... 1407
Aneta Stojanovska-Stefanova ... 1407
Marija Magdinceva-Shopova ... 1407
THE ROLE OF MARKETING IN THE DEVELOPMENT AND SELLING OF WOOD PRODUCTS IN FERIZAJ REGION ... 1415
Gazmend Deda ... 1415
Flamur Rexhepi ... 1415
THE ROLE OF NEW COMMUNICATIONS IN THE SOCIOLOGICAL MISSION OF SPORTS AND RECREATION ... 1421
Ivana Markov Čikić ... 1421
Aleksandar Ivanovski ... 1421
Nebojša Ilić ... 1421
Bojan Ugrinić ... 1421
THE INFLUENCE OF SOCIAL NETWORKS ON THE POLITICAL COMMUNICATION WITH THE ELECTORATE IN THE LAST ELECTIONS IN THE REPUBLIC OF KOSOVO ... 1429
Naser Rugova ... 1429
Besim Mulaj ... 1429
THE PROCESS OF RESTITUTION AND COMPENSATION OF PROPERTY IN THE REPUBLIC OF ALBANIA ... 1433
Nurten Kala Dauti ... 1433
Amarilda Dule ... 1433
THE ROLE OF VATICAN DIPLOMACY IN A MODERN CIVILIZATION DIALOGUE ... 1437
Georgi Angelov ... 1437
NATIONAL OCCUPATIONAL CLASSIFICATION IN KOSOVO. IN MEETING THE CRITERIA OF THE EU PROGRESS REPORT ... 1443

Leonora Çetta ... 1443
THE BALKAN ROUTE: A NEVER ENDING TRAGIC STORY ... 1449
Elena Tilovska-Kechedji ... 1449
Ivona Susak ... 1449
Valentina Stefanovski ... 1449
TYPES, CATEGORIZATION AND INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS RECOURSES ... 1455
Jusuf Mustafai ... 1455
REFORMS IN THE JUSTICE SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA IN 2017 ... 1463
Mersim Maksuti ... 1463
SERVITUDES IN ACCORDANCE WITH LAW OF EXPROPRIATION OF REPUBLIC OF MACEDONIA ... 1469
Petar Bakievski ... 1469
THE PROCEDURE OF EXAMINATION OF HEREDITERY ESTATE ... 1477
Shemsije Demiri ... 1477
Senada Lacka ... 1477
VARIOUS PROBLEMS OF THE PENSION SYSTEM IN ALBANIA ... 1485
Drita LUZO (KLLAPI) ... 1485
BANKS AS DRIVER OF DEVELOPMENT ... 1491
Muhamed Hajdari ... 1491
Fidan Qerimi ... 1491
TNC - PRIMARY DRIVING FORCE IN THE GLOBAL ECONOMY ... 1495
Jovica Palashevski ... 1495
PERSONAL INCOME TAX IN DEVELOPED ECONOMIES AND IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA ... 1501
Rametulla Ferati ... 1501
Nedime Sallai ... 1501
Hasim Deari ... 1501
THE NATURE AND THE IMPORTANCE OF ETHICS IN ENTERPRISE ... 1509
Ylber Krasniqi ... 1509
IMPACT OF TECHNOLOGY IN SMALL AND MEDIUMS BUSINESSES ... 1517
Fatbardha Jashari ... 1517
REMITTANCES IN KOSOVO ... 1525
Nexhmije Kabashi ... 1525
Atdhe Kabashi ... 1525
QUALITY OF PRODUCTS AND SERVICES ... 1529
Nexhmije Kabashi ... 1529
Fatos Sadiku ... 1529
Abetare Kabashi ... 1529
THE ROLE OF THE NOTARY AS A TRUSTEE OF THE COURT IN INHERITANCE PROCEDURE IN REPUBLIC OF MACEDONIA ... 1535
Fjolla Kaprolli ... 1535
THE RIGHTS OF THE DEFENDANT IN CRIMINAL PROCEDURE ... 1541
Havsa Musliu ... 1541
WAYS OF FINDING OUT ABOUT EXISTENCE OF CRIMINALITY RELATED TO DRUG ABUSE ... 1549
Biljana Bogdanova-Smilevska ... 1549
WEIGHT PRESUMPTION OF INNOCENCE AND FREEDOM OF INFORMATION ... 1557

Lola Shehu 1557
POSSIBILITIES FOR EFFECTIVE DEFENCE PRODUCT LIFE CYCLE MANAGEMENT 1565
Nikolay Kamarashev 1565
Sevdalina Dimitrova 1565
POLITICAL TRANSITION IN FORMER YUGOSLAVIA 1569
Isak Sherifi 1569
Veton Zejnullahi 1569
THE RIGHT TO A FAIR TRIAL AND AT A REASONABLE TIME 1573
Havsa Musliu 1573
THE ORGANIZED CRIME, AS THE BEGINNING AND GROWTH IN KOSOVO 1579
Arian Kadriu 1579
Besim Mulaj 1579
KOSOVO’S CONSTITUTIONALISM AND THE CHALLENGES AFTER THE DECLARATION OF INDEPENDENCE 1587
Arsim Bajrami 1587
Florent Muçaj 1587
Murtez Zekolli 1587
THE ROLE OF THE ALBANIAN POLITICAL PARTIES IN THE CREATION OF THE DEMOCRATIC INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA - HISTORICAL AND JURIDICAL VIEW 1597
Qashif Bakiu 1597
Ylber Sela 1597
Arsim Aziri 1597
SFIDAT E EFIKASITETIT TË SEKTORIT PUBLIK. SINTEZË MBI REFORMËN E RREGULLATORËVE NË KOSOVË 1603
Shefqet Avdija 1603
TATIMI NË TË ARDHURAT PERSONALE DHE EFEKTI FINANCIAR NË TË HYRAT BUXHETORE NË REPUBLIKËN E KOSOVËS 1611
Burim Morina 1611

THE INTERNATIONAL SOCIETY AND THE DEVELOPMENT OF GLOBAL POLITICAL CULTURE

Aneta Stojanovska-Stefanova
Teaching Assistant, University Goce Delcev-Stip, Republic of Macedonia
aneta.stojanovska@ugd.edu.mk
Marija Magdinceva-Shopova
Assistant Proffesor, University Goce Delcev-Stip, Republic of Macedonia
marija.magdinceva@ugd.edu.mk

Abstract: In this paper we will give a theoretical review of the terms of international society, state as a subject of international law and terms of political culture. In the political theory, there is no unanimity about the definition of the term politics.
The politics can broadly be defined as the achievement of certain ideas essential to a community. It is above all, the ideas for the common good, justice and general usefulness.
By definition, the foreign politics should be part, a substantial part of the politics that any country or sovereign political entity implements.
We name this politics as foreign politics, but other people call it – international politics, world politics, global politics, international relations, comparative politics.
The state is supreme organization of the humanity today. Feelings that members of this national community nurture towards it are called nationalism.
Sovereignty in turn, allows nationalism to gain political and legal expression in the international society. This means that states, the main actors in the mutual relations, understand themselves as sovereign, which means that they are not subject to any higher political authority. Hence the institutions of the international society, including the law, are designed so that they can respond to the request for sovereignty.
The quality of the practice of political culture is closely linked to the democratic development of a country.
The development of civil society requires development of democratic political culture, formation of a critical public, democratic socialization of citizens, promotion of civil values which in their focus had the citizen.
It is expected that the cultures in the countries in conditions of galloping globalization determinants, can be changed, but it is extremely difficult to detect real cultural transformations. Cultural differences in the countries in terms of accelerated globalization are relevant to the development of democracy too.
The term "democratic political culture" is grounded in the general definition of political culture, as well as, to the term culture, at all. The definitions of the activists for the political culture are directed towards the question of the measurement of the existing political culture - defined as a network of subjective orientations of members of society in relation to the basic elements of the political system: political institutions, processes and values - occurs as a factor (catalyst) of the political transformation, and of the measure, in contrast, of how it acts as an instrument of resistance. In this sense, an essential link is established between the development of democratic political culture and democratic political transformation.
Keywords: politics, country, globalization, culture, cultural transformations

МЕЃУНАРОДНОТО ОПШТЕСТВО И РАЗВОЈОТ НА ГЛОБАЛНА ПОЛИТИЧКА КУЛТУРА

Анета Стојановска-Стефанова
Универзитет Гоце Делчев – Штип, Република Македонија aneta.stojanovska@ugd.edu.mk
Марија Магдинчева-Шопова
Универзитет Гоце Делчев – Штип, Република Македонија marija.magdinceva@ugd.edu.mk

Резиме: Во овој труд ќе дадеме теоретски осврт на поимите меѓународно општество, на државата како субјект на меѓународното право и на политичка култура. Во политичката теорија не постои едногласност околу дефинирањето на поимот политика.
Политиката најопшто може да се дефинира како остварување на одредени идеи суштествени за една заедница. Тоа се пред се’ идеите за општото добро, правдата и општата корисност.

По дефиниција, надворешната политика треба да биде дел, значителен дел од политиките што било која држава или суверен политички ентитет ги спроведува. Ние ја именуваме таа политика како надворешна политика, но и други луѓе ја нарекуваат - меѓународна политика, светска политика, глобалната политика, меѓународни односи, компаративна политика.

Државата е врховна организација на човештвото денес. Чувствата кои членовите на оваа национална заедница ги негуваат кон неа се наречени национализам. Суверенитетот пак, овозможува национализмот да добие политички и правен израз во меѓународното општество. Ова значи дека државите, главни актери во меѓусебните односи, себе си се сфаќаат како суверени, а тоа значи дека тие не се подложни на ниеден повисок политички авторитет. Отука институциите на меѓународното општество, вклучувајќи го тука и правото, се осмислени така што да можат да одговорат на барањето за суверенитет.

Квалитетот на практицирањето на политичката култура, е тесно поврзан со демократскиот развој на една држава. Развојот на цивилното општество, побарува развој на демократска политичка култура, создавање на критичка јавност, демократска социјализација на граѓаните, афирмација на цивилните вредности кои во својот фокус го имаат граѓанинот.

Културите во државите во услови на галопирачки глобализациски детерминанти очекувано е, и може да се менуваат, но исклучително е тешко да се забележат вистински културни преобразби. Културните разлики во државите во услови на забрзана глобализација се релевантни и за развојот на демократијата.

Поимот "демократска политичка култура" втемелен е во општото одредување на политичката култура, секако и на културата, воопшто. Активистичките дефиниции на политичката култура насочени се кон прашањето во која мерка постоечката политичка култура – одредена како мрежа на субјективни ориентации на припадниците на општеството во однос на базичните елементи на политичкиот систем: политичките институции, процеси и вредности – се јавува како фактор (катализатор) на политичкото преобразување, а во која мерка, наспроти тоа, делува како инструмент на резистенција. Во таа смисла, се воспоставува суштинска врска помеѓу развојот на демократската политичка култура и демократското политичко преобразување.

Клучни зборови: политика, држава, глобализација, култура, културни преобразби

1. ВОВЕД

Термините "општество" (society) и "заедница" (community), во литературата за меѓународното право и политика често се употребуваат како синоними. Така, зборуваме за национално општество и за меѓународно општество. Ова е донекаде разбирливо затоа што и девете општества претставуваат "човечки организации кои почиваат врз, и се условени од интересите, мотивациите и способностите на луѓето кои ги сочинуваат"[200]. Државата е врховна организација на човештвото денес. Чувствата кои членовите на оваа национална заедница ги негуваат кон неа се наречени национализам. Суверенитетот пак, овозможува национализмот да добие политички и правен израз во меѓународното општество. Ова значи дека државите, главни актери во меѓусебните односи, себе си се сфаќаат како суверени, а тоа значи дека тие не се подложни на ниеден повисок политички авторитет. Отука институциите на меѓународното општество, вклучувајќи го тука и правото, се осмислени така што да можат да одговорат на барањето за суверенитет. Меѓутоа сувереиетот на меѓународен план има значење на правна еднаквост на државите која прилично прецизно може да се дефинира со јазикот на меѓунардното право[201]. Независно од постојаноста на дилемите за смислата, од една страна, како и предизвиците пред кои е исправена во светлото на глобализацијата, од друга страна, државата повеќе векови station наназад успева да ја реализира обврската кон своите граѓани, кои посредно ја раководат. Оттаму, како резултат на изнесеното, следува заклучокот според кој современата демократска држава мора да опстои на принципот на „светоста на личноста", дел од неа, која ги доверила своите суштествени права за да и' бидат задоволени потребите и да и' бидат создадени предусловите за реализација на стремежите, притоа недоведувајќи го во прашање задоволувањето на потребите и реализацијата на стремежите на другите граѓани, дел од истата заедница, односно држава. Овие услови, во најголема мера ги обезбедува демократската држава, која иако не е совршена според зборовите на Черчил, досега подобар облик на државно уредување човековиот ум не успеал да имплементира во праксата.

[200] Levi W., (1976), *Law and Politics in the International Society,* London 1976, pg.37

[201] Малески Д., (2000), *Меѓународна политика,* Правен Факултет при Универзитетот "Св.Кирил и Методиј"-Скопје, стр.427

Државата како субјект на меѓународното право во најопшта смисла на зборот се дефинира преку нејзините четири основни карактеристики: население, територија, власт и суверенитет.
Збирот на сите граѓани кои живеат во рамките на определена територија, одделена од другите територии, кои се подредени на власта и имаат воспоставен однос со државата преку правната врска државјанство, се нарекува население.

Територијата претставува подрачје одвоено од другите територии со граница, на која живее определено население и врз кои се протега одредена власт.
Државните граници се крајни точки до каде се простира суверенитетот на една држава.
Власта во рамките на една држава ги уредува односите во самата држава, но и карактерот на нејзините меѓународни позиции.
Највисоката власт, која не признава ниту една друга повисока форма на власт претставува суверенитетот.[202]

Обележјата на модерната држава, онаква каква што ја познаваме денес, се вообличени со Вестфалскиот мировен договор[203], според кој државата ја конституираат три главни карактеристики, територија, население и суверенитет, односно апсолутна моќ на владеење со истите[204]. Со цел подобро да се разбере процесот на признавање и различните специфичности кои се појавиле низ историјата прво ќе обрнеме внимание на термините *суверенитет* и *државност*, што суверенитетот точно значи и како една држава се стекнува со истиот, а подоцна на начините преку кои државите го признаваат постоењето на друга држава[205]. На државата сè уште се гледа како на примарен фактор од кој граѓаните очекуваат решавање на нивните проблеми и општествени потреби. Иако ова делумно се должи на нерешените егсистенцијални проблеми кои имаат социјална природа, сепак не може а да не се забележи силната тенденција на индивудуализација и општествено отуѓување. Исто така, како резултат од остатоците на минатото, кај граѓаните се создава политичка култура која многу лесно се врзува со создавање на култ кон личноста на одредени политички фигури. Граѓаните сè уште во голема мера преферираат лидери кои би владееле со силна рака, отколку развивање на демократско општество[206].

Меѓународното право почива врз определна структура на моќ на меѓународното општество која ја карактеризираат специфични форми на политичко однесување и соодветни форми на поведение.[207]
Карактерот на структурата на меѓународното општество, т.е. неговата хоризонтална поставеност, го прави процесот на создавање норми, чие почитување зависи, во крајна линија, од волјата на државите, бавен и макотрпен[208].
Секоја суверена држава е должна да ја почитува независноста на секоја друга суверена држава, а судовите на една земја нема да ги судат постаките на владата на друга сторени во рамките на својата територија[209].
Највисоката власт, која не признава ниту една друга повисока форма на власт претставува суверенитетот.[210]
Обележјата на модерната држава, онаква каква што ја познаваме денес, се вообличени со Вестфалскиот мировен договор[211], според кој државата ја конституираат три главни карактеристики, територија, население и суверенитет, односно апсолутна моќ на владеење со истите[212].

---

[202] Williams, Goldstein and Schfritz, Classic Readings of International Relations, Wadsworth Publishing Company, Belmond, California, стр.82.

[203] Peace of Westphalia, Енциклопедија „Британика“, (www.britannica.com), пристапено 1 Јуни 2016.

[204] The Crisis of the Sovereign State and the "Privatization" of Defense and Foreign Affairs, Heritage Foundation, (www.heritage.org), пристапено 1 Јуни, 2016.

[205] Diplomatic recognition, Википедија, (www.wikipedia.org), пристапено 1 Јуни 2018.

[206] Stojanovski, Strasko and Denkova, Jadranka and Ananiev, Jovan (2016) *Перцепциите на граѓаните за транспарентноста и партиципативноста во процесот на донесување на одлуки во единиците на ликалната самоуправа во Источниот плански регион на Република Македонија.* Годишен зборник на Правен факултет, 5. pp. 287-305. ISSN 1857-7229, стр.289

[207] Малески Д., (2000), *Меѓународна политика*, Правен Факултет при Универзитет “Св.Кирил и Методиј“-Скопје, стр.453

[208] Ibid, str.452.

[209] Повеќе кај: Bishop, W.W., (1971), *International Law Cases and Materials*, Little Brown & Co., Boston, Toronto

[210] Williams, Goldstein and Schfritz, Classic Readings of International Relations, Wadsworth Publishing Company, Belmond, California, стр.82.

[211] Peace of Westphalia, Енциклопедија „Британика“, (www.britannica.com).

Модерниот меѓународен систем датира, малку произволно, во 1648 година, кога Договорот од Вествалија стави крај на триестегодишната војна. Но, како што видовме, човековите права се дел од меѓународните односи одвај во последните педесет години. Отсуството на човековите права од модерните меѓународни односи во првите три века на нивното постоење се должи директно на меѓународниот поредок заснован на суверени територијални држави.[213]

Да се биде суверен значи да не се биде подложен на ниедна повисока сила. Во раната модерна Европа, суверенитетот беше личен атрибут на владетелите. На пример, Томас Хобс пишуваше за "*принцови и други лица со суверена моќ*". Во многу други времиња и места, како на пример во средновековна Европа, ниедна (земска) моќ не беше сметана за суверена. Во современите меѓународни односи, сувереноста се сфаќа како атрибут на територијалните држави.[214]

Суверенитетот означува врховна и независна власт врз одредена територија и нејзиното *население*. Ваквата интерпретација, која е дел од пошироката дефиниција за тоа што е една држава, игра огромна улога во секој аспект од меѓународните односи и меѓународното право бидејќи тоа означува дека никој друг, алудирајќи пред се на друга држава, нема право да пропишува или да спроведува закони на територијата на суверената држава. Со тоа правото на употреба на сила, со цел спроведување на законите, лежи единствено во рацете на носителот на власта, било тоа да е Владата, Претседателот или поделен суверенитет помеѓу двете институции. Оттука, штом една држава се стекне со суверенитет и притоа истиот е признаен од страна на други држави, тие ја признаваат нејзината власт над одредена територија и население и се откажуваат од можноста да се мешаат во внатрешните работи на државата која ја признале.

Кај државите суверенитетот може генерално да се подели на:

- Внатрешен и
- Надворешен.

Внатрешниот суверенитет го определува државниот орган со авторитетот на практикување на власта, а додека надворешната сувереност ја отслукува улогата на државата како единка во меѓународната заедница и се однесуваат на државата како на носител на права и обврски во однос на останатите држави во меѓународното право.

Имајќи го предвид значењето на терминот суверенитет станува јасно значењето и улога на одлуката дали една држава ќе биде меѓународно призната или не, како и потребата секоја територија и народ кои претендираат да станат држава да ги обезбедат условите за стекнување со суверенитет.

2. ПОИМНО ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА

Поимот "култура" има свои корени во латинскиот збор "cultivare", што значи 'она' што се култивира при општествено дејствување.

Поимот "демократска политичка култура" втемелен е во општото одредување на политичката култура, секако и на културата, воопшто. Активистичките дефиниции на политичката култура насочени се кон прашањето во која мерка постоечката политичка култура – одредена како мрежа на субјективни ориентации на припадниците на општеството во однос на базичните елементи на политичкиот систем: политичките институции, процеси и вредности – се јавува како фактор (катализатор) на политичкото преобразување, а во која мерка, наспроти тоа, делува како инструмент на резистенција. Во таа смисла, се воспоставува суштинска врска помеѓу развојот на демократската политичка култура и демократското политичко преобразување[215].

Милан Подунавац[216] (1998:13) укажува на тоа дека поимот политичка култура во себе ги вкрстува елементте на сите релевантни дискурзивни стратегии во современата политичка теорија – либерализмот,

[212] The Crisis of the Sovereign State and the "Privatization" of Defense and Foreign Affairs, Heritage Foundation, (www.heritage.org).

[213] Донели Џек, (2004), *Меѓународни човекови права,* МИ-АН, СКопје 2004, стр.34.

[214] Овде е потенцирана легалната и политичката супериорност на државата над останатите актери. Во современиот свет, обично се сфаќа дека внатрешната сувереност лежи на државата која дејствува во име и во интерес на народот: "народна сувереност".

[215] Vujadinovic D., Civilno drustvo I politicka kultura, in *"Filozofska istrazivanja",* 2007:29

[216] Podunavac M., Politicka Kultura I politicki ustanove, in Mirjana Vasovic /ur./, *"Fragmenti politicke kulture"*, Institut drustvenih nauka, Beograd, 1998, str.13.

комунитаризмот, реубликанизам, како и различни традиционални области (поврзани со традиционално сфатените идеји на политичката филозофија и емпириски втемеленото поле на политичката социологија).

Следејќи ги делата на раните теоретичари, Chilton S. (1988:421) ќе забележи дека “културата“ е поширок концепт и мора да биде јасно разјаснет, пред да се пристапи кон надминување на многу поспецифични прашања при дефинирањето на “политичката култура“.

Lowell Dittmer (1977:566) ја дефинира политичката култура како “систем на политички симболи, и овој систем е вгнезден во поинклузивен систем кој ние би можеле да го подведеме под терминот “политичка комуникација“.

Во политичката тероија постојат повеќе типологии на политичката култура. Според степенот и видот на политичко учество и природата на ставовите на луѓето кон политиката, Габриел Олмонд и Сидни Верба идентификуваат три чисти видови на политичка култура: [217]

• *поданичка политичка култура* - се карактеризира со пасивен однос на граѓаните во однос на полтичкиот систем. Личноста се гледа себе си како поданик или субјект врз кој се врши власта, а не како активен учесник во тој процес.

• *парохијална политичка култура* - тотално отсуство на желба и можност да се учествува во политичкиот живот, но и со отсуство на припадност на една државна заедница а со поолемо чувство за припадност на одредени локални заедници. Таа е својствена за општества во кои не постои обликуван политички систем и каде приврзаноста за одредени религиозни, социјални и други улоги доминира.

• *партиципативна политичка култура* - се карактеризира со голем интерес на граѓаните за политиката и со изграден однос кон нивното активно учество во политичкиот живот. Заради тоа овој тип на политичка култура се карактеризира и како “активистичка“.

До оваа тиологија Олмонд и Верба дошле со расчленување на поимот политичка култура. Ако политичката култура е мрежа на ориентации, објекти на олитичкит орентации се:

- Политичкиот систем
- Влезните елеменмти на политчкиот систем – INPUT
- Излезните елементи на политчкиот систем – OUTPUT
- Самите актери на политичкиот систем

Овие три 'чисти' видови на политичка култура може да се комбинираат со што се создава т.н.р. "граѓанска култура", во која се комбинираат најдобрите елементи на секоја од нив.

Исто така популарно е и дефинирањето на политичката култура од страна на Роберт Дал. Според него политичката култура е мрежа на политички ориентации составена од: [218]

- Ориентации кон олитичкиот систем
- Ориентација кон другите луѓе
- Ориентации кон колективната акција
- Ориентации кон решавање на проблеми

Полiтичката култура опфаќа неколку важни моменти: политичката традиција, политичката социјализација, политичкиот јазик, политичкото опкружување и аполитичноста. Првите четири моменти претставуваат активност, односно обликување на политичката култура и нејзина манифестација, додека аполитичноста претставува одбивање на политиката и негирање на нејзиното значење во животот на човекот.

Додека пак, аполитичноста, претставува и состојба на политиката и политичката култура во едно општество на одреден простор и време.

Аполитичноста е последица на заситеноста со политика, заради нејзината преголема динамичност нејзината предвидливост на политичките ставови и манифестации.

Од погоре кажаното би можеле да сумираме дека политичката култура е очигледен, но истовремено и невидлив општествен аспект, своевидна ‘енергија’ врз која се градат и регулираат општествените односи.

Квалитетот на практицирањето на политичката култура, е тесно поврзан со демократскиот развој на една држава.

Развојот на цивилното општество, побарува развој на демократска политичка култура, создавање на критичка јавност, демократска социјализација на граѓаните, афирмација на цивилните вредности кои во својот фокус го имаат граѓанинот.

[217] Климовски С., (2001), *Уставен и политички систем*, Просветно Дело АД, Скопје, стр.982-983.
[218] Ibid., 980-981.

2.1 ФАКТОРИ ЗА НАСТАНУВАЊЕ НА ПОЛИТИЧКАТА КУЛТУРА

Политичката култура се пренесува и се стекнува низ комплексен процес со кој е вклучено воспитувањето во многу општествени институции и тоа: семејството, училиштето, работното место, група (не)истомисленици, во самиот политички систем и тн. Бидејќи поединците ги учат политичките ориентации со намерно учење, преку јавни политички искуства, можеме да заклучиме дека политичката социјализција не мора да се врши директно и експлицитно, туку таа може да биде спонтана, несвесна, но и политички насочена.

Постојат повеќе фактори кои го детерминираат настанувањето на политичката култура, но од нив два се пресудни и тоа:

1.1.1. Политичка традиција
Таа претставува еден вид "колективна меморија на народот". Поради тоа традицијата, како и политичката култура, тешко може да се програмира и анметнува однадвор, бидејќи повеќе и припаѓаат на етиката и историјата, отколку на политиката[219].

1.1.2. Политичка социјализација, се подразбира целината на сите процеси, по пат на кои нормите на политичката култура во одреден политички систем се стекнуваат, одржуваат и менуваат[220]

Значајно е прашањето дали клучните агенси на политичка социјализација делуваат во иста насока (т.н.кумулативна политичка социјализација) или делувањето на агенсите на политичката социјализација е насочено кон стекнување на различни, па и противречни норми на политичката култура (т.н. некумулативна политичка социјализација). Резултат на кумулативна политичка социјализација е формирање хомогена и интегративна политичка култура, а некумулативната политичка социјализација создава фрагментирана политичка култура.

3. ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И СОЗДАВАЊЕТО ГЛОБАЛНА КУЛТУРА

Глобализацијата е резултат на човековото дејствување, таа е резултат на мисионерите и патниците околу светот, на конквистадори и претприемачите, на финансиските стратези како Џорџ Сорос и на беспомошните помагачи како Мајка Тереза[221]. Од економска гледна точка глобализацијата значи процес на зголемена меѓународна поделба на работата, а со тоа и испреплетувања на националните економии преку трговијата со стоки и услуги, преку граничните инвестиции во претпријатијата и финансирањата. Овој процес во втората половина од минатиот век го зголеми повеќе од три пати просечниот приход по глава на жител ширум светот.[222]

Во изминативе години честопати се тврдеше дека учествуваме во создавањето на една универзална, светска култура. Притоа се мисли сосема различни концепти. Прво: глобалната култура може да се однесува на мноштво социјални, економски и политички иеи, претпоставки и вредности што потекнуваат од западниот свет, а сега се широко распространиети меѓу елитите во целиот свет[223].

3.1. ВИДОВИ КОНЦЕПТИ НА ГЛОБАЛНА КУЛТУРА

Според Семјуел Хантингтон[224] (2003:8), помеѓу главните култури на денешниот свет постојат многу реални разлики. Како што покажуваат соционаучните студии постојат индивидуални култури, колективни култури, култури со одлика на вина, култури со одлика на срам, рамноправни и хиерархиски култури, култури со одлика на доверба или недоверба, култури во кои луѓето краткорочно размислуваат и такви, во кои долгорочно размислуваат, како во моќните и "вредните" култури. Социјалните науки ги евидентираа овие или оние разлики во изминативе години.

Според Хантингтон се издвојуваат три различни концепти на т.н. глобална култура.

[219] Matic M, Podunavac M, (1994), Politicki sistem – teorije i principi, Beograd, str.355.

220 Климовски С., (2001), Уставен и политички систем, Просветно Дело АД, Скопје, стр.985.

221 Клајн А., "Глобализацијата и локалната самоуправа – силни заедници во еден глобален свет", во "Политичка Мисла", 2003, вол.1, бр.4:35

[222] Келер, Х., "Кон поредокот на глобалната економија", во "Политичка Мисла", 2003, вол.1, бр.4:16

[223] Хантингтон П.С., "На пат кон глобалната култура?", во "*Политичка Мисла",* 2003:1:4:7

[224] Ibid. 2003:1:4:8

Првиот концепт е на т.н. "давос-култура"[225], по годишната средба на Светскиот Економски Форум, кој сои стотици владини службеници, банкари, политичари, бизнисмени, академици, интелектуалци и претставници на медиумите од целиот свет. Речиси сите од нив завршиле високо образование од областа на природните, социјалните или општествените науки, работат со зборови и/или со бројки, зборуваат мошне течно англиски јазик работат за влади, големи фирми и академски институции. Тие се дел од интензивни меѓународни врски и патуваат често во странство. Заеднички за сите нив се вербата во индивидуалноста, пазарната економија и политичката демократија, верба која како таква е широко распространета меѓу населението од западниот свет. Припадниците на концептот на "давос-културата", според Хантингтон, ги контролираат речиси сите меѓународни институции, многу влади во светот и повеќето меѓународни економски и воени институции. Давос-културата е од неизмерно значење. Но, во целиот свет има значително мал дел од светското население кое е дел од неа. Тие се далеку од универзалната култура, а водечките фигури кои учествуваат во неа не секогаш ја имаат ,моќта во свои раце во сопствената земја. Сепак, оваа култура е несекојдневна последица од глобализацијата на економската активност што се разви во последните векови.

Вториот концепот за глобалната култура се однесува на начинот на конзумирањето на западот и поп-културата од целиот свет. Културните трендови се пренесувале отсекогаш од цивилизација на цивилизација. Притоа станувало збор или за технички развитоци без никаква позначајна културна последица или, пак, за трендови што доаѓаат и си одат без позначајно да ја променат културата на рецептивната цивилизација. Нешто порафинирана верзија на аргументот за глобална поп-култура цели не на добрата за конзумирање, туку на медиумите и тоа повеќе на Холивуд, отколу на кока-кола. Американската контрола на светската филмска, телевизиска и видео индустрија, навистина преовладува. Но одвај моќат да се најдат докази дека со создавањето на глобалната комуникација доаѓа до значајно приближувае на вредностие и ставовите. Долгорочно гледано, постои можност глобалните медиуми да предизвикаат, одредено приближување на вредностите и вербата на луѓето, но тоа би се случило за подолг временски период.

Третиот концепот за глобалната култура се однесува на коегзистенција на различни култури. Но, сите тие билетрадиционални, ане модерни култури. Тогаш започна економската и социјалната модернизација во западниот свет и со тоа се создаде огромна бездна меѓу западот и незападните, немодерни општества. Денес модернизацијата претставува глобален феномен. Сите култури стануваат модерни и со тоа избледнува разликата меѓу Западот и останатиот свет. Но модернизацијата не имплицира и европеизација. Има бројни примери за тоа како модернизацијата ги зајакнува постоечките култури и со тоа ги зацврства разиките наспроти другите. Исто како што пред петстотини години живееле различнит екултури и цивилизации едни покрај други, така и во овој век гледаме како многу модерни култури егзистираат една покрај друга. Долгорочно гледано можеби, модерните култури би можеле да прераснат во една глобална модерна култура, но тоа би се случило дури во некоја далечна иднина[226].

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Сознанијата до кои дојдовме во овој труд, укажуваат дека културата се надоврзува директно на економскиот развој. Значењето на културата во однос на развојот на државите може да се набљудува и преку релативниот напредок кој го постигнаа бившите комунистички држави со реформата на својата економија. И примерот на Република Македонија укажува на фактот дека успехот на економските реформи варира точно од разликите на цивилизацијата во секоја земја. Од погоре кажаното би можеле да сумираме дека политичката култура е очигледен, но истовремено и невидлив општествен аспект, своевидна 'енергија' врз која се градат и регулираат општествените односи. Квалитетот на практицирањето на политичката култура, е тесно поврзан со демократскиот развој на една држава. Развојот на цивилното општество, побарува развој на демократска политичка култура, создавање на критичка јавност, демократска социјализација на граѓаните, афирмација на цивилните вредности кои во својот фокус го имаат граѓанинот.

Културите во државите во услови на галопирачки глобализациски детерминанти очекувано е, и може да се менуваат, но исклучително е тешко да се забележат вистински културни преобразби.

[225] Се мисли на највлијателните компании, кои еднаш годишно партиципираат на Самитот во Давос кој се смета за настан каде што се кројат глобалните светски трендови, Се работи за околу 1.000 мега-компании претежно од САД, Јапонија, Канада и Европа.

[226] Хантингтон П.С., "На пат кон глобалната култура?", во "*Политичка Мисла",* 2003:1:4:8

Културните разлики во државите во услови на забрзана глобализација се релевантни и за развојот на демократијата. Модерната демократија е производ на западната цивилизација, и според заклучоците на Хантингтон "преку осумдесет процент од демократијата во светот носи печат од Западот". Но демократијата е присутна и во општества со сосема други култури како во Јапонија и Индија. Хантингтон (2003:12) констатира дека "погрешно е да се тврди дека некоја специфична култура ја оневозможува демократијата, но со право може да се тврди дека некои култури се попријателски расположени кон демократијата од другите".

Во услови на забрзан економски развој, земјите во меѓународното отество ќе се трудат да се приближат до т.н. глобална култура. Тие ќе се трудат да станат модерни се повеќе, ќе се обидуваат да го усвојат во своите национални отества елитистичкиот пакет на мноштво социјални, економски и политички идеји и претпоставки и вреднсти кои потекнуваат од Западниот свет. Земјите нужно ќе тежнеат да се модернизираат, но сепак на крајот сите нема да бидат исти. Културните преобразби, нема да повлечат знак на еднаквост помеѓу државите во меѓународното општество, но културните разлики и понатаму ќе останат да влијаат на меѓународните односи, на економскиот развој и на политичките промени.

Отука, најголем предизвик за сите нас во годините што следат ќе биде во рамките на нашите национални општества, но и во меѓународните општества, да научиме да ги прифаќаме различностите.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Bishop, W.W., (1971), *International Law Cases and Materials*, Little Brown & Co., Boston, Toronto
[2] Levi W., (1976), *Law and Politics in the International Society,* London 1976, pg.37
[3] Matic M, Podunavac M, (1994), Politicki sistem – teorije i principi, Beograd, str.355.
[4] Peace of Westphalia, Енциклопедија „Британика", (www.britannica.com), пристапено 1 Јуни 2016.
[5] Podunavac M., Politicka Kultura I politicki ustanove, in Mirjana Vasovic /ur./, *"Fragmenti politicke kulture",* Institut drustvenih nauka, Beograd, 1998, str.13.
[6] Stojanovski, Strasko and Denkova, Jadranka and Ananiev, Jovan (2016) *Перцепциите на граѓаните за транспарентноста и партиципативноста во процесот на донесување на одлуки во единиците на ликалната самоуправа во Источниот плански регион на Република Македонија.* Годишен зборник на Правен факултет, 5. pp. 287-305. ISSN 1857-7229, стр.289
[7] The Crisis of the Sovereign State and the "Privatization" of Defense and Foreign Affairs, Heritage Foundation, (www.heritage.org), пристапено 1 Јуни, 2016.
[8] Vujadinovic D., Civilno drustvo I politicka kultura, in *"Filozofska istrazivanja",* 2007:29
[9] Williams, Goldstein and Schfritz, Classic Readings of International Relations, Wadsworth Publishing Company, Belmond, California, стр.82.
[10] Донели Џек, (2004), *Меѓународни човекови права,* МИ-АН, СКопје 2004, стр.34.
[11] Келер, Х., "Кон поредокот на глобалната економија", во "Политичка Мисла", 2003, вол.1, бр.4:16
[12] Клајн А., "Глобализацијата и локалната самоуправа – силни заедници во еден глобален свет", во "Политичка Мисла", 2003, вол.1, бр.4:35
[13] Климовски С., (2001), *Уставен и политички систем*, Просветно Дело АД, Скопје, стр.982-983.
[14] Малески Д., (2000), *Меѓународна политика,* Правен Факултет при Универзитетот "Св.Кирил и Методиј"-Скопје, стр.427
[15] Хантингтон П.С., "На пат кон глобалната култура?", во "*Политичка Мисла",* 2003:1:4:7